

Biblioteca de Catalunya
Secció de Manuscrits

Fons de Màrius, Magí i Joaquim Verdaguer
Inventari

Barcelona
2004

Reproducció digital en format pdf

Recursos de consulta

Cerca automàtica. Per a la cerca de paraules concretes cal obrir la finestra de consulta. Cliqueu els binocles o els desplegable "edit" més "search", formuleu la petició i apareixerà una llista amb els diferents punts del document satisfactoris, que al clicar un per un recuperará el text en el document.

Paginació. L'assignació automàtica de numeració causa una diferència d'una unitat més en referència al sumari original. Així la xifra 5 de la pestanya "pages" del programa (automàtica) correspon a la pàgina 4 del sumari original i si cerquem la pàgina 8 de l'original, a la pestanya hem de triar la 9.

Sumari digital. Per facilitar l'accés a capítols concrets s'ha creat un "sumari digital" del document que podeu trobar obrint la pestanya lateral esquerra "Bookmarks" i des d'allà podeu transitar pel document més àgilment.

SUMARI:

INTRODUCCIÓ

1. PAPERS DE MÀRIUS VERDAGUER I DE TRAVESÍ.....	2
1.1. TEXTOS LITERARIS:	
1.1.1. <u>Poemes</u> (Ms. 3113).....	3
1.1.2. <u>Novel·les</u> (Mss. 3114-3118).....	3
1.1.3. <u>Contes</u> (Ms. 3119 i Ms. 3122).....	3
1.1.4. <u>Guió cinematogràfic</u> (Mss. 3120-3121).....	3
1.1.5. <u>Teatre</u> (Mss. 3123-3131).....	4
1.1.6. <u>Assaigs i memòries</u> (Mss. 3132-3136).....	4
1.1.7. <u>Pròleg</u> (Ms. 3137).....	4
1.2. CARTES DE MÀRIUS VERDAGUER A LA SEVA FAMÍLIA.....	4
Ms. 3138	
1.3. CARTES A MÀRIUS VERDAGUER.....	5
Ms. 3139	
2. PAPERS DE MAGÍ VERDAGUER I CALLÍS:	
2.1. TEXTOS LITERARIS	
2.1.1. <u>Poesia</u> (Ms. 3140).....	7
2.2. CARTES DE MAGÍ VERDAGUER.....	7
Mss. 3143-3144	
2.3. CARTES A MAGÍ VERDAGUER.....	7
Ms. 3145	
3. PAPERS DE JOAQUIM VERDAGUER DE TRAVESÍ:	
3.1. TEXTOS LITERARIS.....	8
Ms. 3146	
3.2. CARTES A JOAQUIM VERDAGUER.....	8
Ms. 3147	
3.3. AUTÒGRAFS LITERARIS ALIENS.....	8
Mss. 3148-3152	

L'ARXIU LITERARI DE MÀRIUS VERDAGUER¹

(a cura d'Amadeu J. Soberanas)

L'actual arxiu literari de Màrius Verdaguer és solament una part del que el novel·lista aplegà, sobretot a la primera meitat de la seva vida. La guerra civil i altres esdeveniments desagradables feren que es perdessin multitud de preciosos documents. Així i tot, els conservats avui pels seus hereus són relativament nombrosos i, la majoria, molt importants.

A més a més dels originals i els esborranys autògrafs, dels textos dactilografiats amb esmenes manuscrites de l'autor, d'un nombre de cartes escrites per Màrius Verdaguer o adreçades a ell, etc., l'arxiu és encara enriquit per d'altres documents procedents de les col·leccions dels seus pares i del seu germà Joaquim.

Per a aquesta exposició, he classificat tots els papers, doncs, d'acord amb llurs procedències. Així tenim, en primer lloc, els textos de Màrius Verdaguer, reunits segons els diversos gèneres literaris que ell conreà: poemes, novel·les, contes, teatre, etc. Segueix la relació de les lletres que ell adreçà a la seva família –totes interessants de cara a la seva biografia, per les notícies personals que contenen- i les que rebé de gairebé un centenar d'amics. Poso en relleu les escrites per Joan Alcover, *Víctor Català*, Llorenç Ribes, Josep Roig i Raventós, Llorenç Villalonga, Rafael Barradas, Rafael Cansinos-Asséns, Ramón Gómez de la Serna, Giovanni Papini (de qui Verdaguer fou traductor a l'espanyol), i d'altres.

Els papers del seu pare, Magí Verdaguer i Callís (1849-1925), que utilitzà com a poeta el pseudònim *Ausonio*, ultra una petita antologia poètica seva, aplegada el 1955, i unes traduccions al català d'Homer i de Washington Irving, contenen un altre notable epistolari, amb autògrafs de mossèn Jacint Verdaguer, cosí germà de Magí, Josep Miquel Guàrdia i Bagur (la mare de Màrius, Isabel de Travesí i Guàrdia, n'era parenta), Marcelino Menéndez y Pelayo, Antoni Rubió i Lluch, Frederic Mistral, Víctor Balaguer, Joan Alcover, Jaume Collell, Miquel Costa i Llobera, Miquel dels Sants Oliver, etc.

D'entre els autògrafs del seu germà Joaquim (1898-1966), l'autor del cèlebre llibre sobre *El arte de fumar en pipa* i d'una biografia del metge Josep Miquel Guàrdia, cal destacar el manuscrit *Ensueños*, on aplegà els seus records dels anys 1938 a 1959.

Finalment, hom trobarà un apartat miscel·lani on he agrupat els manuscrits literaris aliens, alguns dels quals procedeixen de les col·laboracions a *Mundo Ibérico*, la revista barcelonina dirigida per Màrius Verdaguer, com són els de Ramón Gómez de la Serna. També n'hi he aplegat d'altres com les cartes de Mateu Orfila, que arribaren al seu arxiu

---

¹ Extret de: AMADEU J. SOBERANAS; FRANCESC FONTBONA. *Centenari de Màrius Verdaguer 1885-1963. Catàleg de l'Exposició-Homenatge*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Biblioteca de Catalunya, 1986.

a través de la seva cosina germana Adelaida Saura de Travesí (els Saura de Menorca estaven emparentats amb el metge i químic Orfila i Rotger), o bé els autògrafs que aconseguí gràcies a l'amistat: Rafael Moragas, *Moraguetes*, per exemple, li envià des del seu exili els autògrafs que posseïa de Pau Casals, i mossèn Llorenç Riber li'n regalà dels seus.

Estem segurs que la present exposició esperonarà a conèixer l'obra de Màrius Verdaguer, tant l'escripta com la pictòrica. Ambdues són, avui, pràcticament desconegudes i oblidades, i no mereixen, certament, aquesta desconeixença per part del gran públic.

1. PAPERS DE MÀRIUS VERDAGUER I DE TRAVESÍ

1.1. TEXTOS LITERARIS

1.1.1. Poemes

Ms. 3113 1. *La noche fantástica* (1948-1952). Mecanografiat. amb correccions i il·lustracions de l'autor.

1.1.2. Novel·les

Ms. 3114 1. *El camino de todos* (ca. 1954-1955). Mecanografiat amb correccions de l'autor.

Ms. 3115 2. *Contraluz* (1954). Esborrany mecanografiat amb correccions autògrafes de Verdaguer.

Ms. 3116 3. *Noches de papel* (ca. 1945-1950). L'autor hi afegí un plec de *Lettres à Odette*, en francès, per formar un capítol que titulà "Alberto, corresponsal en París". Tots dos textos són mecanografiats amb correccions de l'autor.

Ms. 3117 4. *Piedras y viento*. Exemplar imprès de la segona edició, amb correccions autògrafes de Verdaguer.

Ms. 3118 5. "*Rock and Roll*". *Novela del ritmo catastrófico* (1960). Text manuscrit.

1.1.3. Contes

Ms. 3119 i Ms. 3122 1. *Maravilloso laberinto* (1950-1951) 2 vols. Recull de contes. Mecanografiat.

1.1.4. Guió cinematogràfic

Ms. 3120 i Ms. 3121 1. *Noches de papel*. N'existeixen un exemplar manuscrit (Ms. 3120) i tres mecanografiats (Ms. 3121).

1.1.5. Teatre

- Ms. 3123** 1. *El alucinador* (1927). Nota: cf. ms. 3126.
Ms. 3124 2. *La angustia de nuestra sombra*.
Ms. 3125 3. *¡Ayúdame, Fredy!* (1950).
Ms. 3126 4. *El espejo curvo*. Cf. ms. 3123.
Ms. 3127 5. *El jorobado alemán*.
Ms. 3128 6. *El juego de las burlas (Comedia de monigotes)*.
Ms. 3129 7. *La máquina de hacer hombres*.
Ms. 3130 8. *Nuestro hogar no está en la tierra* (1953).
Ms. 3131 9. *La profecía del Tajo*. Tots aquests textos són mecanografiats.

1.1.6. Assaigs i memòries

- Ms. 3132** 1. *A los cuarenta años de la muerte de Tolstoi*. Mecanografiat.
Ms. 3132 2. *La casa del hombre está cerrada*. Mecanografiat.
Ms. 3132 3. *El centenario de Guy de Maupassant*. Mecanografiat.
Ms. 3133 4. *Meditaciones y arbitrariedades. Un filósofo en una plaza* (1920).
Ms. 3135 5. *Mirador* (ca. 1950-1955). Miscel·lània d'assaigs i memòries.
Ms. 3132 6. *Nuestros buenos amigos los libros*. Mecanografiat.
Ms. 3134 7. *El pasado. La Ciudad de las Mallorcas* (1920). Mecanografiat.
Ms. 3132 8. *El pasado de la "música del porvenir". La muerte de Bayreuth*. Mecanografiat.
Ms. 3136 9. *La poesía japonesa* (ca. 1934).

1.1.7. Pròleg

- Ms. 3137** 1. Pròleg de Verdaguer a un recull de peces de teatre de Luis Andreu (*¡Oh Capitán, mi Capitán!*, *Rosa abierta* i *El perro sentado*), conservades a l'arxiu de Màrius Verdaguer. Mecanografiat.

1.2. CARTES DE MÀRIUS VERDAGUER A LA SEVA FAMÍLIA

Ms. 3138

1. Als seus pares, Magí Verdaguer i Callís i Isabel de Travesí Guàrdia, 15 cartes (1903-1920).
2. Al seu germà Joaquim, 56 cartes (1914-1962).
3. A la seva germana Teresa, 1 cartes (1 setembre 1925: sobre la mort de llur pare).
4. A la seva cosina Adelaida Saura de Travesí, 19 cartes (1903-1938).

1.3. CARTES A MÀRIUS VERDAGUER

Ms. 3139

1. ABRIL, Xavier. 1 carta (1927); signada conjuntament amb Juan Devéscovi.
2. AGUILAR CATENA, Juan. 1 carta (1928).
3. ALBERT, Salvador. 1 carta (1929).
4. ALCOVER, Joan. 1 carta (1908).
5. ALMELA I VIVES, Francesc. 2 cartes (1929-1930).
6. AMENGUAL I ANDREU, Bartomeu. 1 carta (1928).
7. ARNIER-DANIAL, Clotilde. 11 cartes (1928-1952). Traduí *La isla de oro* al francès.
8. BALAGUÉ, Joan. 34 cartes (1945-1949).
9. BARRADAS, Rafael. 4 cartes (1927-1928).
10. BERNALDO DE QUIRÓS, Cesáreo. 1 carta (1919).
11. BERNSTEIN, Robert. 13 cartes (1927-1928). Traduí *La isla de oro* al rus.
12. BERTRÁN, Fernando. 1 carta (1928).
13. BERTRANA, Aurora. 1 carta (1930).
14. BONNEMAISON I FARRIOLS, Francesca, vídua de Narcís Verdaguer i Callís. 1 carta (1945).
15. BOWDEN, Dina Moore. 1 carta (1953).
16. CANSINOS-ASSÉNS, Rafael. 12 cartes (1927-1928).
17. CARNES, Luisa. 1 carta (1933).
18. CASTRO, Horacio de. 1 carta s.a. (1929?).
19. CASTRO Y GUTIÉRREZ, Cristóbal de. 3 cartes (1927).
20. CATALÀ, Víctor. 2 cartes (1929-1931).
21. COLOMAR, Miguel Angel. 2 cartes (1927-1928).
22. CONTRERAS, Francisco. 1 carta (1931).
23. COOK, William E. 1 carta (1949).
24. DARLING, Donald R. 1 carta (1928).
25. DEVÉSCOVI, Juan. 1 carta (1927); signada conjuntament amb Xavier Abril.
26. DÍAZ DE HERRERA, Gabino. 1 carta (1930).
27. DÍEZ DE TEJADA, Vicente. 5 cartes (1925-1930).
28. DOMÍNGUEZ, María Alicia. 8 cartes (1928-1956).
29. ESPAÑA, José de. 7 cartes (1929-1935).
30. ESTÉVEZ-ORTEGA, Enrique. 20 cartes (1927-1929).
31. FALGAIROLLE, Adolphe. 4 cartes (1926-1956).
32. FERREIRA DE CASTRO. 4 cartes s.d.
33. FIGUEROA, Marquès de. 3 cartes (1928-1930).
34. FUSTER VALIENTE, Juan Antonio. 1 carta (1959).
35. GARCÍA GUARDIOLA, Consuelo. 1 carta (1929).
36. GARCÍA MAROTO, Gabriel. 2 cartes (1927).
37. GARCÍA MERCADAL, José. 7 cartes (1927-1956).
38. GIMÉNEZ SÁNCHEZ, L. Antonio. 1 carta (1927).
39. GÓMEZ DE BAQUERO, Eduardo. 4 cartes (1927-1928).
40. GÓMEZ DE LA SERNA, Ramón. 15 cartes (1927-1962).
41. HERNÁNDEZ MORA, Joan. 5 cartes (1952-1963).
42. HERNÁNDEZ SANZ, Francesc. 1 carta (1927).
43. JARNÉS, Benjamín. 4 cartes (1927).

44. LORENZO, Félix. 1 carta (1931).
45. LLOR, Miquel. 1 carta (1930).
46. LLORENS, Matilde de. 4 cartes (1926-1927).
47. MACEDONSKI, Alexis. 6 cartes (1948-1955).
48. MARTÍNEZ ROMARATE, Rafael. 7 cartes (1929-1930).
49. MARTÍNEZ SAGI, Ana María. 5 cartes (1929).
50. MASERES, Alfons. 2 cartes (1928-1929).
51. MASRIERA, Artur. 2 cartes (1928).
52. MILLÀS-RAURELL, Josep Maria. 1 carta (1928).
53. MIRÓ, Gabriel. 1 carta (1929).
54. MONTANER DE SUREDA, Pilar. 1 carta (1924).
55. MORAGAS, *Moraguetes*, Rafael. 1 carta (1955).
56. Ochoa, Enrique. 2 cartes (1959).
57. OKADA, Takashi. 3 cartes (1932-1951).
58. OLIVER, Juana. 1 carta (1929).
59. OPISSO, Regina. 1 carta (1930).
60. ORTEGA, Teófilo. 1 carta (1928).
61. PALMER, José Agustín. 4 cartes (1926-1927).
62. PAPINI, Giovanni. 1 carta (1935).
63. PEDRO, Valentín de. 9 cartes (1926-1930).
64. PÉREZ FORISCOT, Arturo. 10 cartes (1950-1954).
65. PÉREZ DE LA OSSA, Humberto. 18 cartes (1927-1931).
66. PÉREZ DE LA OSSA, Juan Francisco. 1 carta (1930).
67. PIN DE LATOUR, Armand. 1 carta (1931).
68. POAL-AREGALL, Miquel. 1 carta (1929).
69. RAMIS ALONSO, M. 2 cartes (1944).
70. RASQUIN, Paul. 19 cartes (1956-1961).
71. RIBER, Llorenç. 7 cartes (1949-1955).
72. ROIG I RAVENTÓS, Josep. 5 cartes (1929-1945).
73. RUCABADO I COMERMA, Ramon. 29 cartes (1925-1963).
74. RUCABADO I VERDAGUER, Manuel. 3 cartes (1957).
75. SAINZ DE ROBLES, Federico Carlos. 4 cartes (1954-1961).
76. SALVÁ ABALOS, Antonio. 1 carta (1953).
77. SANS, Elviro. 6 cartes (1926-1930).
78. SARMIENTO, Juan Miguel. 3 cartes (19234-1954).
79. SARRAILH, Jean. 1 carta (1958).
80. SENABRE, Ramon. 4 cartes (1954-1956).
81. SERRANO GARCIA, Gregorio. 1 carta (1949).
82. SINGALA, J. 2 cartes (1926).
83. SOLDEVILA, Carles. 2 cartes (1928-1930).
84. SUREDA, Joan. 1 carta (1914).
85. TENREIRO, R.M. 1 carta (1928).
86. THELEN, Albert Vigoleis. 1 carta (1956).
87. VALOR, Jorge. 1 carta (1930).
88. VASCONCELOS, Maria José Teixeira de. 3 cartes (1953).
89. VIDAL, Guillermo. 1 carta (1953).
90. VILLALONGA, Llorenç. 4 cartes (1927-1930).

91. VINK, Enrique. 4 cartes (1928-1929).

92. VIVIANI, Alberto. 1 carta (1935).

2. PAPERS DE MAGÍ VERDAGUER I CALLÍS

2.1. TEXTOS LITERARIS

2.1.1. Poesia

Ms. 3140 1. *Pequeña producción poética*. Antologia de pomes –en català i castellà– de Magí Verdaguer i Callís, *Ausonio*, feta el 1955.

- Traduccions al català

Ms. 3141 1. Homer, *Ilíada*, cants X i XI. Datada a Vic el 27 agost de 1874.

Ms. 3142 2. Washington Irving, *Dues rondayes de l'Alhambra*, “traduïdes directament del anglès per Magí Verdaguer Callís”. [Són: “El llegat del moro” i “El montanyès de «Las Alpujarras»”.] Sense data, s. XIX-XX.

2.2. CARTES DE MAGÍ VERDAGUER

Ms. 3144 1. A Joan Lluís ESTELRICH. 7 cartes (1902-1903).

Ms. 3144 2. A Eugeni SAURA. 2 cartes (1877).

Ms. 3143 3. A la seva esposa Isabel de TRAVESÍ GUÀRDIA. 27 cartes (1877-1906).

2.3. CARTES A MAGÍ VERDAGUER

Ms. 3145

1. ALCOVER, Joan. 2 cartes (1903-1905).

2. ALOMAR, Gabriel. 1 carta (1922); signada conjuntament amb Daniel Martínez Ferrando.

3. BALAGUER, Víctor. 1 carta (1878).

4. BARRO RUBIO, Eloy del. 1 carta (1910).

5. BONNEMAISON I FARRIOLS, Francesca, vídua de Narcís Verdaguer i Callís. 3 cartes (1904-1922).

6. CABARRÚS, María de, vídua de Romillo. 1 carta s.a.

7. CAMBÓ, Francesc. 1 carta (1918).

8. COLLELL, Jaume. 1 carta (1894).

9. COSTA I LLOBERA, Miquel. 2 cartes (1904-1906).

10. GUÀRDIA I BAGUR, Josep Miquel. 1 carta (1876) + autògraf.

11. LLUÍS SALVADOR, arxiduc d'Austria. 2 cartes (1898-1908).

12. MARTÍNEZ FERRANDO, Daniel. 1 carta (1922); signada conjuntament amb Gabriel Alomar.

13. MENÉNDEZ Y PELAYO, Marcelino. 4 cartes (1884-1892).

14. Ministre d'Instrucció Pública i Belles Arts (Madrid). 1 carta (1922).
15. MIRALLES I SBERT, Josep, bisbe de Lleida. 1 carta (1921).
16. MISTRAL, Frederic. 1 carta (1913).
17. MONTANER, Ignacio de. 1 carta (1901).
18. OLIVER, Miquel dels Sants. 1 carta (1915).
19. PALAU, Melcior de. 1 carta (1908).
20. RUBIÓ I LLUCH, Antoni. 2 cartes (1887-1906).
21. SEGALÀ I ESTALELLA, Lluís. 1 carta (1914).
22. TOCA, J.S. de. 1 carta (1890).
23. TORRES RIVAS, Joan, bisbe de Menorca. 1 carta (1921).
24. VERDAGUER, Jacint. 4 cartes s.a.
25. WILSON, Henry. 2 cartes (1899-1904).

3. PAPERS DE JOAQUIM VERDAGUER DE TRAVESÍ

3.1. TEXTOS LITERARIS

Ms. 3146 1. *Ensueños*. Manuscrit autògraf. Records dels anys 1938-1959.

3.2. CARTES A JOAQUIM VERDAGUER

Ms. 3147

1. BONANOVA, Fortunio. 2 cartes (1960).
2. BONNEMAISON I FARRIOLS, Francesca, vídua de Narcís Verdaguer i Callís. 1 carta (1925).
3. CELA, Camilo José. 3 cartes (1962-1963).
4. FERNÁNDEZ FLÓREZ, Wenceslao. 1 carta (1932).
5. MOLL, Francesc de Borja. 1 carta (1963).
6. VILLALONGA, Llorenç. 1 carta s.a.
7. VIÑAS OLIVELLA DE MEDINA, Cèlia. 4 cartes (1948-1951).

3.3. AUTOGRAFS LITERARIS ALIENS

Ms. 3148 1. Pau CASALS. Cartes a Rafael Moragas, *Moraguetes*. 4 cartes (1946-1951).

Ms. 3149 2. Ramón GÓMEZ DE LA SERNA. Manuscrits: 1) *El derecho a los pequeños monstruos*. Autògraf; publicat a *Mundo Ibérico*, núm. 2, 20 de juny de 1927, p. 3. 2) *La vuelta de Miguel Viladrich*. Autògraf; publicat a *Mundo Ibérico*, núm. 6, 1 de setembre de 1927, ps. 13-15. 3) *Ensayo del corral*. Autògraf; publicat a *Mundo Ibérico*, núm. 11, gener de 1928, ps. 14-15. 4) *In memoriam. Las postales de Blasco Ibáñez*. Autògraf.

Ms. 3150 3. Mateu ORFILA I ROTGER. Cartes des de París a la seva família; en català, francès i castellà. 23 cartes (1806-1852).

- Ms. 3151** 4. Llorenç RIBER. Autògrafs: 1) *En la fiesta del libro español*. (23 d'abril de 1939). 2) *España en la opinión romana (Catulo y España; Cicerón y España; Horacio y España)*. 3) *Boscán, cantor del amor conyugal*. (Octubre, 1942).
- Ms. 3152** Dibuixos originals destinats a *La ciutat esvaïda* + un dibuix a llapis.